

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) 2014-IV. Çeyrek (Ekim, Kasım, Aralık) ve 2014 Yılı Değerlendirmesi

ERDAL TANAS KARAGÖL

- 2014'te gerçekleşen ekonomik büyümenin kaynağı nedir?
- Ekonomik büyüme oranına bakıldığında Türkiye'nin dünya sıralamasındaki yeri nedir?
- 2015 yılında Türkiye'nin ekonomi alanında atması gereken adımlar nelerdir?

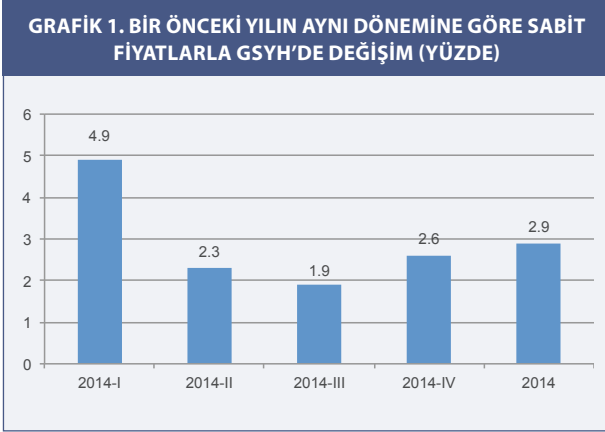
2014 yılı, başta Ukrayna ve Ortadoğu coğrafyasında yaşanan gelişmeler olmak üzere bölgesel belirsizliklerin küresel ekonomiyi şekillendirdiği bir yıl olmuştur. Küresel ekonomide oluşan belirsizlik ortamı finans piyasalarındaki istikrara tehdit oluştururken, Amerika Merkez Bankası'nın (FED) 2013 yılı Aralık ayında aldığı varlık alımını azaltma kararını 2014'te uygulamaya başlaması ve ilerleyen dönemlerde faizleri arttıracacağı beklentisini oluşturması özellikle gelişmekte olan ülke ekonomilerini negatif yönde etkilemiştir. Küresel ekonomide oluşan bu tablo yıl boyunca Türkiye ekonomisini etkileyen unsurların başında gelirken 2013 yılının son günlerinde gerçekleştirilen "17-25 Aralık" darbe girişiminin ekonomiye olan yansımaları başta döviz kurlarında görülen dalgalanmalar olmak üzere 2014 yılında da devam etmiştir. Döviz kurlarında görülen bu dalgalanmalar sonucunda Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) faizleri sert bir şekilde arttırma yoluna gitmek zorunda kalmıştır. Yaşanan bu gelişmelerin yanı sıra 2014 yılında "30 Mart Yerel Seçimi" ve "10 Ağustos Cumhurbaşkanlığı Seçimi" gerçekleşmiştir.

İç ve dış piyasalarda yaşanan şoklara rağmen Türkiye ekonomisi 2014 yılında da büyüme trendini sürdürmüştür. TÜİK verilerine göre, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) 2014 yılının ilk üç çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre sırasıyla yüzde 4,9, 2,3 ve 1,9 oranında artmıştır. İlk üç çeyrek büyümesi incelendiğinde ilk çeyrekteki yüksek büyümenin kaynağı ihracatta meydana gelen yüzde 8,9'luk¹ artış ve seçimler sonrası sağlanan istikrar ortamı olurken, ikinci ve üçüncü çeyrekte yaşanan bölgesel belirsizliklerin ortaya çıkardığı dış talepteki daralma bu çeyreklerde ekonomik büyümenin daha düşük kalmasına neden olmuştur. Dış talepteki daralmaya rağmen varil fiyatı 100 dolar seviyesinde seyreden petrol fiyatlarının 50 dolar seviyesine inmesi ve ikinci çeyrekte itibaren ithalatta meydana gelen düşüş bu iki çeyrekte de ekonomik büyümenin devam etmesinde etkili olmuştur. 2014 yılında ekonomide oluşan tabloya genel olarak bakıldığında ihracat performansı ve petrol fiyatların-

1. Erdal Tanas Karagöl, "Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) 2014-1. Çeyrek (Ocak, Şubat, Mart) Değerlendirmesi, *SETA Perspektif* No: 51, (Haziran 2014).

Erdal Tanas KARAGÖL

1992'de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek lisansını ABD'de Connecticut Üniversitesi'nde, doktorasını İngiltere'de York Üniversitesi'nde tamamladı. Karagöl'ün çeşitli gazete ve dergilerde dış borçlar, cari açık, ekonomik büyüme, savunma harcamaları, enerji, işsizlik, kamu harcamaları, yoksulluk ve sosyal yardım alanlarında makaleleri ve araştırma raporları yayımlanmıştır. TÜBA asosiy üyesi olan Karagöl, TÜBİTAK'taki çalışmalarının yanı sıra Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğretim üyesidir ve SETA ekonomi bölümünde araştırmalar yapmaktadır.

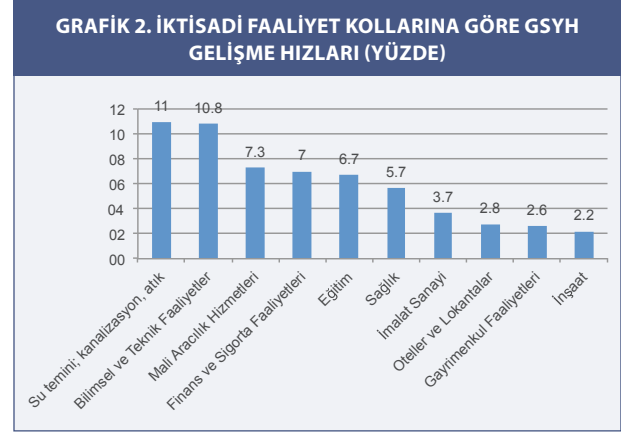

Kaynak: TÜİK

daki düşüş ekonomiye pozitif etki eden faktörlerin başında gelirken, yüksek faizin neden olduğu düşük yatırımlar ve iç talepte meydana gelen daralma ekonomiyi negatif yönde etkilemiştir.

2014 yılının son çeyreğinde ise ekonomik büyüme bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 2,6 olarak gerçekleşmiştir. GSYH 2014 yılı tamamında ise bir önceki yıla göre reel olarak yüzde 2,9 oranında artmıştır (Grafik 1). Ayrıca GSYH, 2014 yılında cari fiyatlarla 1.749.782 milyon Türk lirasına ve 800.107 milyon Amerikan dolarına ulaşmıştır. Gerçekleşen bu büyüme oranı ile birlikte 2015-2017 Orta Vadeli Program'da (OVP) 2014 yılı için hedeflenen yüzde 3,3 büyüme hedefine yaklaşıldığı görülmektedir.

2014 yılı tamamında, iktisadi faaliyet kollarına göre GSYH gelişme hızları incelendiğinde, en yüksek büyüme oranı yüzde 11 ile su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetlerinde, ikinci en yüksek oran yüzde 10,8 ile bilimsel ve teknik faaliyetlerde meydana gelmiştir. Üçüncü olarak, en yüksek gelişme hızı ise yüzde 7,3 ile mali aracılık hizmetleri sektöründe gerçekleşmiştir (Grafik 2). Diğer yandan, üretim için en önemli göstergelerden birisi olan 2014 yılı son çeyreğinde imalat sanayi endeksi bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 3,7 artmıştır. Diğer yandan, üretim için en önemli göstergelerden birisi olan sanayi üretimi artış hızı ise 2014 yılı son çeyreğinde yüzde 3,5 olarak gerçekleşmiştir. Bunun öncü göstergesi olan sanayi üretim endeksi verilerine göre 2014 yılı

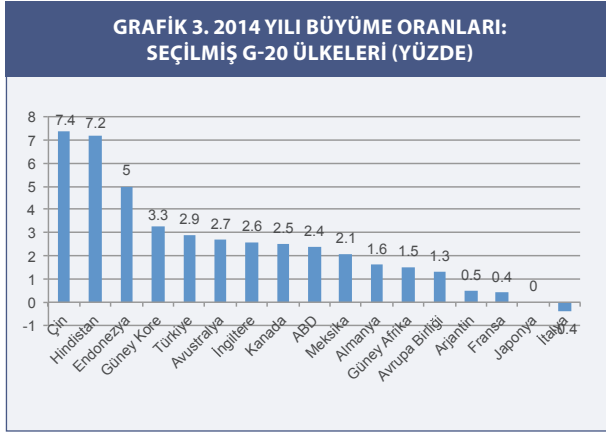
Kaynak: TÜİK

son çeyreğinde takvim etkisinden arındırılmış sanayi üretiminin Ekim ayında bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 2,4, Kasım ayında yüzde 0,7 ve Aralık ayında yüzde 2,6 oranında artmış olduğu görülmektedir.

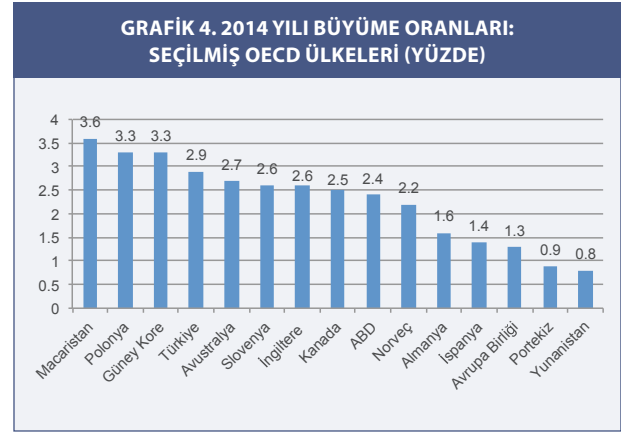
ÜLKELER VE EKONOMİK BÜYÜME

2014 yılı küresel ekonomi açısından bölgesel belirsizliklerin ön plana çıktığı bir yıl olmuştur. Dünyanın önemli enerji geçiş güzergahlarından olan Ukrayna'da devam eden iç savaş ve akabinde Kırım'ın işgali Rusya ile Avrupa'yı karşı karşıya getirmiştir. Diğer yandan önemli enerji kaynaklarına sahip olan Irak'ta kritik enerji merkezlerinin DAİŞ tarafından ele geçirilmesi küresel ekonomide yaşanan belirsizliklerin başında gelmiştir. Bu belirsizlikler ve arz fazlasında yaşanan artıştan dolayı petrol fiyatlarında yılın ilk yarısından sonra yüzde 50'ye yakın bir düşüş yaşanmıştır. Bu durum petrol üreticisi ülkelerin ekonomilerini olumsuz yönde etkilerken, enerji ihtiyacını ithal ederek karşılayan ülkeler açısından ekonomik büyümeye pozitif bir katkı yapmıştır. Öte yandan FED'in varlık alımını azaltarak parasal genişleme döneminin kapandığını gösteren hamleleri ve faiz artırımına yönelik sinyaller vermesi küresel ekonomiyi yıl boyunca etkileyen bir diğer gelişme olurken özellikle bu durum gelişmekte olan ülke ekonomilerini negatif yönde tesir etmiştir.

Dünyanın en büyük 20 ekonomisine ev sahipliği yapan G-20 ülkelerinin 2014 yılsonu ekonomik büyüme rakamlarına bakıldığında, dünyanın ikinci büyük

Kaynak: OECD

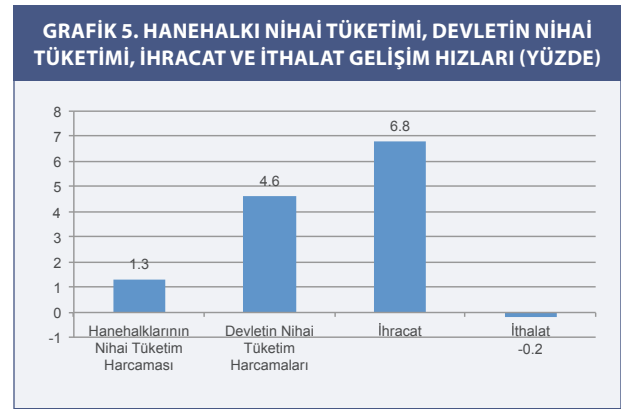
Kaynak: OECD

ekonomisi olan Çin yüzde 7,4'lük büyüme kaydederek ilk sırada yer almaktadır. Çin'i yüzde 7,2 ile Hindistan ve yüzde 5 ile Endonezya takip etmektedir. Türkiye ise yüzde 2,9 büyüyerek, beşinci sırada yer almıştır (Grafik 3). Bu büyüme rakamıyla Türkiye 2009 yılının son çeyreğinden itibaren devam eden 21 çeyreklik büyümesiyle kesintisiz büyümesini sürdüren nadir ülkelerden biri olmuştur. 2013 yılının aynı çeyreği ile kıyaslandığında, 2014 yılının son çeyreğinde G-20 ülkelerinin GSYH'si yüzde 3,4 oranında artmıştır.²

2014 yılı sonunda, 34 üyeli OECD ülkeleri arasında en yüksek büyüme oranına sahip ülke yüzde 3,6 büyüme oranı ile Macaristan olmuştur. Macaristan'ı yüzde 3,3 ile Polonya ve Güney Kore takip etmiştir. Türkiye yıllık 2,9 oranındaki büyüme performansı ile birçok gelişmiş ülkeyi geride bırakmıştır (Grafik 4).

2014 yılının tamamına bakıldığında ekonomik büyümeye en büyük katkı devletin nihai tüketim harcamaları kaleminde gerçekleşirken hane halklarının nihai tüketim harcamaları 2013 yılına nazaran bir miktar düşük kalmıştır. İhracat 2014 yılında yüzde 6,8'lik bir gelişme kaydederken ithalat oranında yüzde 0,2'lik bir daralma meydana gelmiştir (Grafik 5). Avrupa bölgesinde küresel ekonomik krizden sonra yaşanan toparlanma 2014 yılında da devam etmiş ve bu durum Türkiye'nin ihracat oranlarına pozitif şekilde yansımıştır. 2013 yılında AB-28 ülkelerine yapılan ihracat oranı yüzde 41,5 iken bu oran 2014 yılı itibari-

2. "OECD Quarterly National Accounts", OECD, (11 Mart 2015).

Kaynak: TÜİK

le yüzde 43,5'e yükselmiştir. Türkiye'nin bir diğer önemli ihracat pazarı olan Ortadoğu'da yaşanan siyasi karışıklıklar bu bölgeye olan ihracatta düşüşe neden olsa da bu düşüş yüzde 0,5 gibi oldukça küçük bir oranla sınırlı kalmıştır (Tablo 1).

SONUÇ VE ÖNERİLER

2014 yılında başta ABD'den ve AB'den gelen olumlu verilerle ekonomilerin görece toparlanma sürecine girmesine rağmen başta Ukrayna ve Ortadoğu'daki belirsizlikler, piyasalarda yaşanan toparlanma sürecini sekteye uğratmıştır. Bölgesel gelişmelerin yanı sıra FED'in varlık alımını azaltma programını uygulamaya başlaması ve faiz artırımına gideceği sinyalini vermesi küresel piyasalarda tedirginliğe neden olurken bu durum özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik performansına negatif etki yapmıştır.

TABLO 1. ÜLKE GRUPLARINA GÖRE İHRACAT (2013 -2014)

Ülke Grupları	2013		2014		Değişim (%)
	Değer (Dolar 000)	(%)	Değer (Dolar 000)	(%)	
Genel Toplam	151 802 637	100,0	157 715 040	100,0	3,9
A-AVRUPA BİRLİĞİ (AB-28)	63 039 810	41,5	68 563 960	43,5	8,8
B-TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	2 412 824	1,6	2 270 713	1,4	-5,9
C-DİĞER ÜLKELER	86 350 002	56,9	86 880 367	55,1	0,6
1-Diğer Avrupa Ülkeleri	14 213 880	9,4	15 189 992	9,6	6,9
2- Afrika Ülkeleri	14 145 543	9,3	13 764 793	8,7	-2,7
Kuzey Afrika Ülkeleri	10 041 750	6,6	9 766 330	6,2	-2,7
3- Orta Amerika ve Karayip Ülkeleri	1 004 173	0,7	938 213	0,6	-6,6
Güney Amerika Ülkeleri	2 126 991	1,4	1 852 922	1,2	-12,9
4-Asya Ülkeleri	47 591 498	31,4	47 005 754	29,8	-1,2
Yakın ve Ortadoğu Ülkeleri	35 574 660	23,4	35 409 390	22,5	-0,5
Diğer Asya Ülkeleri	12 016 838	7,9	11 596 365	7,4	-3,5
5-Avustralya ve Yeni Zelanda	538 473	0,4	600 570	0,4	11,5
6-Diğer Ülkeler	149 150	0,1	230 540	0,1	54,6

Kaynak: TÜİK

Küresel ekonomide yıl boyunca bu gelişmeler yaşanırken 2013 yılının son günlerinde başlayan “17 ve 25 Aralık” darbe girişimleri Türkiye ekonomisinde etkilerini 2014 yılı boyunca da göstermeye devam etmiştir. 17 ve 25 Aralık süreciyle birlikte başta döviz kurlarında görülen dalgalanmalar sonucunda Merkez Bankası faizleri arttırmak zorunda kalmış bu durum yatırımlar ve iç talepteki daralmada etkisini göstererek Türkiye'nin ekonomik büyümesini olumsuz yönde etkilemiştir.

İç ve dış konjonktürde yaşanan bu olumsuz gelişmelere rağmen Türkiye ekonomisi 2014 yılında da büyümesini sürdürmüştür. Türkiye ekonomisi 2014 yılında yüzde 2,9 büyüyerek birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinden daha yüksek bir performans sergilemiştir. 2014 yılında yaşanan ekonomik büyümenin kaynağına bakıldığında ihracatın büyümeye önemli bir katkı yaptığı görülmektedir. Özellikle yılın ilk çeyreğinde meydana gelen yüzde 4,8'lik büyümenin merkezinde ihracat bulunurken bu görünüm diğer çeyreklerde kendisini daha ılımlı bir performansla bırakmıştır. Bunun yanı sıra devam etmekte olan siyasi istikrar, güçlü kamu maliyesi göstergeleri ve bankacılık sektörünün sağlam yapısı yaşanan iç ve dış şokların hızlı bir şekilde atlatılmasında önemli bir rol oynamıştır.

İhracatın pozitif katkı vermesinde AB ekonomilerindeki toparlanmanın meydana getirdiği dış talep artışının yanı sıra Türkiye'nin uluslararası arenada geniş bir coğrafyayla ekonomik işbirliğini geliştirmesi etkili olmuştur. Türkiye artık ihracat pazarını sadece Avrupa kıtası ve Ortadoğu coğrafyasıyla sınırlandırmamakta Asya, Güney Amerika, Afrika ve Avustralya kıtalarına doğru genişleyen bir ihracat pazarına hitap etmektedir. Bu durum ihracatın artmasının yanı sıra ihracatta pazar bağımlılığını azaltarak Türkiye ekonomisinin geniş bir manevra alanı kazanmasına yardımcı olmaktadır.

2015 yılında da Türkiye uluslararası ekonomik işbirliğini artıracak adımlar geliştirmeli bunun yanında oluşturulacak yeni işbirlikleriyle ekonomi pazarını genişleterek daha yüksek büyüme oranlarına ulaşmayı hedeflemelidir. Bu bağlamda vurgulanması gereken bir diğer önemli husus Türkiye'nin G-20 dönem başkanlığıdır. Dünyanın en büyük 20 ekonomisini bir araya getiren ve dünya ticaretinin yüzde 75'ini oluşturan³ G-20 organizasyonunun 2015 yılında ev sahipliğini yapacak olan Türkiye'nin hem kendi potansiyelini dünyaya anlatma hem de ülkelerle ekonomik işbirliği-

3. “En Büyük Engel Kredibilite Açığıdır”, Anadolu Ajansı, 22 Şubat 2015.

ni geliştirecek adımlar atma açısından G-20, Türkiye'ye oldukça önemli bir fırsat sunmaktadır.

Türkiye 2014 yılında gerçekleştirdiği yüzde 2,9 büyüme ile diğer ülkelere oranla başarılı bir büyüme performansı sergilese de 2015-2017 OVP'de önümüzdeki 3 yıl için belirlediği yüzde 4-5 bandındaki⁴ ekonomik büyümeyi gerçekleştirebilmesi için yapısal reformlara öncelik vermesi gerekmektedir. Bu bağlamda Başbakan Ahmet Davutoğlu tarafından açıklanan "Yapısal Dönüşüm Reformu" paketinin 2015 yılında hayata geçirilmeye başlanması oldukça önemlidir. Yapısal Dönüşüm Reformu içinde yer alan üretim yapısının değiştirilmesi, yerli kaynaklara dayalı enerji üretimi,

4. Erdal Tanas Karagöl "Orta Vadeli Program (2015-2017) Değerlendirmesi", *SETA Perspektif* No: 76, (Ekim 2014).

yurtiçi tasarrufların arttırılması, araştırma ve geliştirmenin (AR-GE) teşvik edilmesi gibi alt başlıklar⁵ ön plana çıkmaktadır.

Bu durum Türkiye ekonomisinin kronik sorunlarından olan düşük katma değerli ürün üretimi, yüksek cari açık ve yetersiz tasarruf oranları gibi sorunların çözümünde kilit rol oynayacaktır. Atılacak bu adımların 2015 yılında hayata geçirilmeye başlanması aynı zamanda 2015-2017 OVP'de 2015 yılı için belirlenen yüzde 4'lük büyüme hedefine ulaşılmasında etkili olması beklenmektedir. Bunun yanında yapısal dönüşüm, uzun vadede ekonomik yapının dönüştürülerek yüksek büyüme oranlarına ulaşmasında ve 2023 ekonomi hedeflerine giden yolu açmada da belirleyici olacaktır.

5. "Ekonomide 25 Maddelik Eylem Planı", A Haber, (06 Kasım 2014).

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | Ankara

Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312.551 21 00 | Faks: +90 312.551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington, D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No 19 Kahire MISIR
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985